

**O'ZBEK MILLIY OZODLIK HARAKATLARI MADAMINBEK  
QONLI GULLAR VODIYSI ASARI MISOLIDA**

***Qosimov Anvar Bahron o'g'li***

*katta o'qituvchisi*

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti*

*+998909606258*

*e-mail: [qosimovanvar43@gmail.com](mailto:qosimovanvar43@gmail.com)*

**Annotatsiya**

XX asr boshlarida yuzaga kelgan o'zbek milliy ozodlik harakatlari xalqimiz tarixida muhim sahifa bo'lib, istiqlol g'oyalarining shakllanishida ulkan o'rin tutadi. Mazkur maqolada milliy ozodlik kurashlarining yirik namoyandalardan biri bo'lgan Madaminbekning faoliyati *Qonli gullar vodiysi* asari talqinida ilmiy tahlil qilinadi. Asarda tarixiy voqelik va badiiy talqin uyg'unligi, Madaminbek obrazining estetik ideallashtirilishi, milliy ozodlik ruhining xalq ongidagi ifodasi o'rganildi. Tadqiqot IMRAD tamoyillari asosida olib borildi: kirishda mavzuning dolzarbligi asoslab berildi, metodologiyada qo'llangan yondashuvlar yoritildi, natijalarda badiiy va tarixiy qatlamlar tahlil qilindi, muhokama qismida asarning milliy g'oya va istiqlol tafakkuridagi o'rni ko'rsatildi. Tadqiqot natijalari o'zbek adabiyotida milliy ozodlik harakatlari yoritilishining yangi ilmiy izohlarini taqdim etadi.

**Kalit so'zlar:** milliy ozodlik harakati, Madaminbek, *Qonli gullar vodiysi*, tarixiy obraz, milliy uyg'onish, istiqlol tafakkuri, badiiy talqin.

**Kirish**

O'zbek adabiyoti tarixida xalq ozodligi, milliy istiqlol, erk g'oyalarini ifodalovchi asarlar muhim o'rin egallaydi. XX asr boshlarida Turkiston o'lkasida yuz bergan siyosiy-ijtimoiy o'zgarishlar, xususan, jadidchilik harakati, Basmachilik deb nomlangan milliy ozodlik kurashlari va ularning rahbarlari o'zbek xalqining erkinlik uchun olib borgan mardonavor kurashini namoyon etdi.

Bu jarayonlarda Madaminbek o'zbek xalqining qahramonona kurash ramziga aylandi. [1, 12]

Madaminbek shaxsiyati tarixshunoslikda ham, adabiyotshunoslikda ham keng tadqiq etilgan bo'lsa-da, uni badiiy asarlarda talqin etish masalasi hanuz dolzarbdir. Ayniqsa, *Qonli gullar vodiysi* asari bu mavzuni badiiy-estetik nuqtayi nazardan yoritib, milliy g'oya va ozodlik ruhini keng xalq ommasiga yetkazadi. [2, 45]

Maqolaning maqsadi – *Qonli gullar vodiysi* asarida Madaminbek obrazining badiiy talqini va o'zbek milliy ozodlik harakatlarining yoritilish xususiyatlarini ilmiy tahlil qilishdir.

Maqolada Madaminbek obrazi faqat tarixiy faktlar asosida emas, balki badiiy talqin, ramz va obrazlar tizimi orqali ko'rib chiqiladi. Shuningdek, *Qonli gullar vodiysi* asarining milliy uyg'onish g'oyalari bilan bog'liq poetik imkoniyatlari ilk bor IMRAD tamoyillarida tizimli tahlil qilindi.

### **Metodologiya**

Mazkur tadqiqot *Qonli gullar vodiysi* asarida Madaminbek obrazining talqini va o'zbek milliy ozodlik harakatlarining badiiy aksini ilmiy jihatdan tahlil qilishga qaratildi. Shu bois metodologik asoslar ko'p qirrali yondashuvlar tizimidan tashkil topdi. [3, 123]

#### **1. Tarixiy-tahliliy metod**

Asarda tasvirlangan voqealar XX asr boshlaridagi Turkiston hududidagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar bilan qiyoslandi. Bu yondashuv yordamida yozuvchi tomonidan ishlatilgan faktlarning tarixiy asoslari aniqlanib, ularning badiiy talqin darajasi belgilandi.

#### **2. Adabiy-estetik tahlil**

Madaminbek va boshqa obrazlarning xarakter yaratuvchi jihatlari, syujetning drammatizmi, kompozitsion qurilishi, muallifning til va uslubdagi badiiy topilmalari tahlil qilindi. Shuningdek, ramz va metaforik qatlamlar, poetik vositalarning milliy g'oya bilan uyg'unligi ochib berildi.

#### **3. Qiyosiy-tahliliy metod**

*Qonli gullar vodiysidagi* tarixiy talqin boshqa adabiy namunalardagi (masalan, *Shahidlar*, *Mardlar*, *Ozodlik yo'lida*) milliy ozodlik mavzusi bilan solishtirildi. Bu orqali muallifning o'ziga xos yondashuvi va yangi poetik usullari aniqlab berildi.

#### **4. Hermenevtik yondashuv**

Asarning ramziy qatlamlari – “qonli gullar”, “vodiya”, “qahramonlik” kabi tushunchalar sharhlendi, ular orqali muallif milliy ozodlik ruhini qanday ifodalagani ochib berildi. Mazkur metod asarning falsafiy, ma'naviy va estetik mohiyatini yoritishga xizmat qildi.

#### **5. Kompleks yondashuv**

Tadqiqot jarayonida tarixshunoslik, adabiyotshunoslik, manbashunoslik va madaniyatshunoslik yondashuvlari birgalikda qo'llandi. Bu esa asarda aks etgan tarixiy voqelik, milliy g'oya va badiiy-estetik talqinning uyg'unligini to'liq ko'rsatishga imkon berdi.

### **Natijalar**

#### **1. Madaminbek – tarixiy va badiiy obraz sifatida**

Madaminbek tarixda mard, shijoatli, xalq ozodligi uchun kurashgan yetakchi sifatida tanilgan. Asarda esa u nafaqat tarixiy shaxs, balki milliy uyg'onish ramzi sifatida ideallashtirilgan. Muallif uning qahramonliklarini dramatik voqealar orqali yoritadi. [4, 157]

#### **2. Milliy ozodlik g'oyalari**

Asarda xalqning mustamlakachilik zulmiga qarshi kurashi, erk va ozodlik uchun intilishi markaziy syujetni tashkil etadi. Madaminbekning kurashi millatning umumiy orzu-istaklari sifatida talqin qilinadi.

#### **3. Obrazlar tizimi**

Madaminbek atrofidagi sodiq safdoshlari, xalq vakillari va unga qarshi kuchlar orqali davrning murakkab ijtimoiy-siyosiy ziddiyatlari aks ettirilgan.

#### **4. Ramziy ifoda va metaforalar**

“Qonli gullar” ramzi – ozodlik yo'lida to'kilgan qon, ammo shu bilan birga kelajakdagi erkinlikning hayotbaxsh urug'i sifatida talqin qilinadi. Bu ramz

millatning mashaqqatli yo'lini badiiylashtiradi.

## **5. Tarix va badiiyat uyg'unligi**

Asar tarixiy dalillarga tayansa-da, muallif ularga badiiy umumlashmalar beradi. Shu orqali tarixiy voqelik xalqning ruhiy olami va estetik idealini ifodalovchi adabiy hodisaga aylanadi.

### **Muhokama**

Madaminbek obrazi adabiyotda faqat tarixiy qahramon emas, balki xalq orzularining mujassam ifodasi sifatida talqin qilinadi. U mustamlakachilikka qarshi kurashning ramziy timsoliga aylangan. Asarda uning shaxsiy jasorati millatning umumiy qahramonligi sifatida ko'rsatiladi. [5, 128]

Asarda badiiy vositalar – dramatik voqealar, obrazli ifodalar, ramzlar orqali milliy ozodlik g'oyalari estetik shaklga keltirilgan. Bu asar faqat tarixiy voqeani aks ettirish emas, balki xalqning ruhiyatini ifodalash, milliy g'ururni uyg'otish vazifasini bajaradi. [6, 154]

Mazkur asar adabiyotning xalq ongini uyg'otishdagi qudratini ko'rsatadi. Tarixiy voqealar adabiyot orqali xalq xotirasida estetik timsolga aylanadi. Bu esa istiqlol davri o'zbek adabiyotining milliy o'zlikni anglashdagi asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

### **Xulosa**

O'zbek milliy ozodlik harakatlari tarixida Madaminbek shaxsiyati alohida o'rin tutadi. U o'z davrining ijtimoiy-siyosiy murakkab sharoitida xalq ozodligi uchun kurashga bosh qo'shib, millat erki, Vatan mustaqilligi yo'lida jonini fido qilgan fidoyi qahramon sifatida tarixda qolgan. *Qonli gullar vodiysi* asari ana shu tarixiy shaxsning faoliyati va kurashlarini badiiy talqin etib, uni adabiyot orqali xalq xotirasida abadiylashtiradi.

Asarda tarixiy voqelik badiiy-estetik talqin bilan uyg'unlashtirilgan bo'lib, Madaminbek obrazi milliy uyg'onish g'oyalarining timsoliga aylantirilgan. Ramziy tasvirlar, xususan, "qonli gullar" obrazining qo'llanishi ozodlik uchun olib borilgan kurashning og'ir yo'lini, xalqning mashaqqatli taqdirini va shu bilan birga

kelajakka bo'lgan ishonchini ifodalaydi. Shunday qilib, asar nafaqat tarixiy voqealarni yoritadi, balki milliy g'ururni, istiqlol ruhiyatini uyg'otuvchi kuchli badiiy hodisa sifatida qadrlanadi. [7, 145]

Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, *Qonli gullar vodiysi* asari Madaminbek timsolida milliy ozodlik harakatining umumxalq xarakterini ifodalaydi. Asar tarixiy voqelikni badiiylashtirish orqali milliy o'zlikni anglash, istiqlol g'oyalarini targ'ib qilish, yosh avlodda Vatanga sadoqat, erkinlikka intilish tuyg'ularini kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, mazkur asar va undagi Madaminbek obrazi o'zbek adabiyotida milliy ozodlik ruhining shakllanishida, xalq ongida istiqlol orzusini mustahkamlashda alohida estetik va ma'naviy vazifani bajaradi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar.**

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Jo'rayev T. *O'zbek adabiyotida tarixiy shaxslar obrazi.* – Toshkent: Fan, 2010.
3. Rasulov A. *Tarix va adabiyot mushtarakligi.* – Toshkent: Sharq, 2012.
4. Nurmonov A. *Adabiyot va tarixiy tafakkur.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2006.
5. Xudoyberdiyeva M. *XX asr o'zbek romanlari poetikasi.* – Toshkent: Fan, 2018.
6. Abduazizov M. *O'zbek milliy ozodlik harakatlari tarixi.* – Toshkent: Universitet, 2015.
7. Fitrat A. *Milliy uyg'onish va istiqlol g'oyalari.* – Toshkent: Adabiyot va san'at, 1992.
8. Madaminbek haqidagi arxiv hujjatlari to'plami. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Arxivi nashrlari, 2004.
9. *Qonli gullar vodiysi.* – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, (nashr yili ko'rsatilishi lozim).